

WARTOŚCI W MUZYCE

TOM 1

Praca zbiorowa pt. *Wartości w muzyce* pod redakcją Jadwigi Uchyły-Zroski jest interesującą publikacją, podejmującą ważny problem wartości muzyki w różnych aspektach – samej sztuki, jej wykonania i interpretacji artystycznej, percepcji, kształtowania wrażliwości i właściwej hierarchii wartości w życiu młodego pokolenia oraz edukacyjnej i wychowawczej roli muzyki we współczesnym systemie kształcenia. [...] Większość prac składających się na ten tom odznacza się wysokim poziomem merytorycznym i naukowym, ukazując dany problem na tle dotychczasowych badań w tej dziedzinie oraz badań własnych. Wiele artykułów zawiera cenne spostrzeżenia z doświadczeń pedagogicznych Autorów, a także praktyki czynnych muzyków – dyrygentów oraz nauczycieli przedmiotów artystycznych na wszystkich szczeblach edukacji – od przedszkolaków do studentów. Ujęcie problemu muzyki jako sztuki o wyjątkowo bogatych wartościach w tak szerokiej perspektywie czyni publikację interesującą i pobudzającą do refleksji.

Z recenzji wydawniczej
prof. dr hab. Krystyny Juszyńskiej

WARTOŚCI W MUZYCE

Studium monograficzne

TOM 1

NR 2626

WARTOŚCI W MUZYCE

Studium monograficzne

TOM 1

pod redakcją
Jadwigi Uchyły-Zroski

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

KATOWICE 2008

Redaktor serii: Muzyka
Krystyna Turek

Recenzent
Krystyna Juszyńska

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant szaty graficznej
Aleksander Ostrowski

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Lidia Szumigała

Copyright © 2008 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1756-4 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-251-2 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl, e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 12,5 + wklejki. Ark. wyd. 16,0.
Przekazano do łamania w czerwcu 2008 r.
Podpisano do druku w listopadzie 2008 r.
Papier offset. kl. III, 80 g Cena 25 zł (+ VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: Przedsiębiorstwo Miernictwa Górniczego,
Spółka z o.o., ul. Mikołowska 100a, 40-065 Katowice

Spis treści

Wprowadzenie (*Jadwiga Uchyła-Zroski*) | 7

Część I

Muzyka i jej wartości w rozważaniach teoretyczno-badawczych

Bogumiła Mika: Wartość muzyki a kompetencja muzyczna | 13

Jadwiga Uchyła-Zroski: Rozumienie muzyki procesem wiodącym ku wartościom | 24

Danuta Waloszek: Estetyka sytuacji edukacyjnych | 35

Rafał Ciesielski: Dylematy aksjologiczne powszechnej edukacji muzycznej | 47

Bronisława Dymara: Muzyczność poezji — podstawą rozwoju wrażliwości dziecka na dobro i piękno | 57

Krystyna Turek: Wartości poznawcze śląskich pieśni ludowych | 68

Ewa Szaradowska-Zamirska: Nowe media a odpowiedzialność jako kategoria aksjologiczna w edukacji estetycznej młodzieży | 77

Część II

Introcepcja wartości w muzyce: kompozytor – dyrygent – zespół muzyczny

Alojzy Suchanek: Profesjogram dyrygenta zespołów muzycznych | 91

Aleksandra Zeman: Rola techniki dyrygenckiej w procesie kształtowania interpretacji utworu chóralnego w zespole amatorskim | 97

Krystyna Pankiewicz: Problematyka pracy nad partyturą chóralną współczesnych kompozytorów lwowskich | 104

Tatiana Lysenko-Diduła: Lwowski dyrygent, kompozytor i pedagog profesor Adam Sołtys i jego uczniowie | 113

Krzysztof Rottermund: Utwory fletowe Johanna Wilhelma Gabrielskiego — ogólna charakterystyka oraz problem ich wartości i recepcji | 121

Agnieszka Maliszewska: „Msza akademicka” Stanisława Kwiatkowskiego, czyli o genezie i życiu scenicznym pewnej gdańskiej kompozycji | 129

Część III

Aksjologia sytuacji edukacyjnych: student – nauczyciel – uczeń

Wiesława A. Sacher: Koncertowa aktywność nauczycieli akademickich a ich postawy wobec dziecięcej i młodzieżowej publiczności niepełnosprawnej | 138

Radosław Tarczoń: Terapia muzyczna jako droga ku wartościom | 151

Lidia Kataryńczuk-Mania: Odbiór utworu muzycznego przez dziecko przedszkolne | 161

Alina Górniok-Naglik: Muzyka środkiem i wartością w rozwijaniu wyobraźni twórczej młodzieży licealnej | 170

Urszula Szuścik: Forma plastyczna a forma muzyczna — z doświadczeń kształcenia plastycznego studentów wychowania muzycznego Instytutu Muzyki | 180

Danuta Zoń-Ciuk: Specyfika zajęć umuzykalniających dla studentów kierunków pedagogicznych | 185

Lidia Wollman: Muzyka wczesnego dzieciństwa a przygotowanie zawodowe nauczyciela | 192

Wprowadzenie

Muzyka jest sztuką o wyjątkowo bogatych wartościach. Jak mówi Eugène Delacroix: „Muzyka wiąże ze sobą w całość dźwięki i uczucia; ona układa je w kształty, ona zestraja w jedną całość owe brzmiące postacie muzyczne [...] oraz jakieś niewyraźne słowami wartości istniejące u ich podstaw”¹.

Każdy człowiek żyje według uznawanych przez siebie wartości i układa je w „piramidę priorytetów”. **Wartości oznaczają wszystko to, co cenne, godne pożądania, posiadania, co stanowi cel dążeń człowieka.** W nauce istnieje wiele definicji wartości, ich klasyfikacji, podziałów, niemal każda dyscyplina naukowa wyznacza własne granice istniejącym wartościom. Cechy wartości kierują naszym działaniem i ukazują się w postaci pewnych dążeń, celów lub zamiarów. Proces wyboru wartości przez człowieka jest ściśle związany z umiejętnością ich oceny. Wartości podlegają weryfikacji i tworzą narastający ciąg ludzkiej aktywności. Oto kilka wypowiedzi badaczy tej problematyki: Zdzisław Najder podkreśla, „Wartość to myśl, która sprawia, że przedmioty, cechy lub zdarzenia uznajemy za wartościowe”², natomiast Czesław Matusiewicz określa wartości jako kryterium wyboru celu, jednostki lub grupy społecznej³. Najbardziej wnikliwie rozumienie wartości prezentuje Jan Szczepański: „Wartością nazywamy dowolny przedmiot materialny lub idealny, ideę lub instytucję, podmiot rzeczywisty lub wymaginowany, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisują ważną rolę w życiu, a dążenie do osiągnięcia celu odczuwają jako wewnętrzny przymus”⁴.

¹ E. Delacroix — cyt. w: S. Szuman: *O sztuce i wychowaniu estetycznym*. Warszawa 1990, s. 364.

² Z. Najder: *Wartości i oceny*. Warszawa 1971, s. 46.

³ C. Matusiewicz: *Psychologia wartości*. Warszawa—Poznań 1975.

⁴ J. Szczepański: *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa 1970, s. 97.

Szeroko rozumiane kształcenie artystyczne to świadome poznawanie i doświadczenie wartości w muzyce poprzez teorię i działanie praktyczne — odtwórcze i twórcze. **Kształcenie ku wartościom to permanentne dążenie nauczyciela i studenta (ucznia) do potrzeby obcowania z pięknem, a także percepcją i interpretacją dzieł muzycznych, wyrabianie zdolności ich rozumienia.** Myślenie o muzyce i jej wartościach zawsze u odbiorcy muzyki przekłada się na działanie, np. doskonalenie warsztatu dyrygenckiego, poszerzanie wiedzy muzycznej, nabywanie, doskonalenie techniki gry na instrumencie, doskonalenie sztuki bycia muzykiem i nauczycielem. W teorii muzyki i pedagogice muzycznej odczuwa się brak opracowań dotyczących problematyki wartości w wielowymiarowym ujęciu muzyczno-pedagogicznym i artystycznym, roli muzyki w kontekście przekazu oraz odbioru wartości na różnych szczeblach kształcenia, wykonawstwa muzycznego, a także roli muzyki w życiu dorosłego człowieka.

Ideą wielotomowej publikacji pt. *Wartości w muzyce*, którą inicjuje niniejszy tom, jest ukazanie muzyki jako wartości w różnych aspektach — sztuki i teoretycznych o niej rozważań, jej wykonania i interpretacji artystycznej, percepcji, kształtowania wrażliwości i właściwej hierarchii wartości w życiu dziecka, studenta, dorosłego oraz edukacyjnej i wychowawczej roli muzyki we współczesności.

Wartości w muzyce — to tytuł sześciu tomów zróżnicowanych tematycznie, z których każdy będzie mieć własny podtytuł i podporządkowaną sobie treść. Pierwszy tom prezentuje studium monograficzne, drugi — będzie nawiązywać do wartości kształcących i kształtowanych u studentów w toku edukacji szkoły wyższej, trzeci — będzie zawierał zarys współczesnych kierunków badań nad wartościami w muzyce, czwarty — przedstawi znaczenie wartości w edukacji muzycznej dzieci i młodzieży, piąty — przybliży rolę wartości muzyki w życiu codziennym dzieci i dorosłych, szósty — obejmie wybrane zagadnienia przekazu i odbioru muzyki współczesnej, zawartych w niej wartości. Wspomniane publikacje będą wynikiem współpracy naukowej uczelni polskich i zagranicznych o profilu muzycznym oraz pedagogiczno-artystycznym.

Na treść pierwszego tomu składa się dwadzieścia doniesień naukowych. Jego zawartość podzielono na trzy części.

Część I, zatytułowana: *Muzyka i jej wartości w rozważaniach teoretyczno-badawczych*, obejmuje siedem doniesień z badań. Między innymi rozważania na temat wartości muzyki a kompetencji muzycznej, autorstwa Bogumiły Miki, są refleksją nad możliwością i sposobami odkrywania wartości, procesu wartościowania muzyki w jej konkretnym przejawie. Ważną rolę w tych procesach odgrywa kompetencja muzyczna odbiorcy i prezentowana postawa estetyczna. Rozumienie muzyki i docieranie do jej wartości jest działaniem wieloetapowym i złożonym — stwierdza Jadwiga Uchyla-Zroski — które w dużym stopniu zależy od funkcji myślowych organizmu i zdolności tworzenia własnych

wyobrażeń muzycznych. Autorka zaprezentowała też wyniki badań sondażowych najczęściej preferowanych wartości przez studentów Instytutu Muzyki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Danuta Waloszek wskazała, iż edukacja człowieka w dzieciństwie, osadzona w etyce — jako bazie dla epistemologii — dziś człowiekowi nie wystarcza do rozwiązywania różnych kwestii. Edukacja to sztuka oparta na wiedzy w imię Dobra, Prawdy i Piękna. Kształcenie świadomości aksjologicznej — jak twierdzi Rafał Ciesielski — wiąże się z przejściem przez nauczyciela i studenta (ucznia) jasno określonych kryteriów aksjologicznych, nawiązujących do bogatej tradycji polskiej i europejskiej kultury muzycznej.

Bronisława Dymara w oryginalnym tekście *Muzyczność poezji — podstawą rozwoju wrażliwości dziecka na dobro i piękno* dowodzi, że świat jest pełen dźwięków, melodii, których rozpoznawanie i przeżywanie wymaga odpowiedniego przygotowania. Swój artykuł autorka kończy sformułowaniem pięciu odmian wrażliwości, do których należą: wrażliwość moralna, wrażliwość społeczna, wrażliwość językowa, wrażliwość estetyczna, wrażliwość egzystencjalna. Refleksją nad problematyką *Wartości poznawczych śląskich pieśni ludowych* dzieli się Krystyna Turek. Stwierdza, iż śląskie pieśni ludowe są ważnym źródłem poznania przeszłości i tradycji regionu. Omawia podstawowy zasób środków artystycznych w zakresie poetyki i melodii pieśni. Ewa Szaradowska-Zamirska wskazała, iż pytania o „odpowiedzialność” jako kategorię aksjologiczną w edukacji estetycznej młodzieży można odnieść m.in. do tematu obecności nowoczesnych mediów w edukacji estetycznej.

W części II, zatytułowanej: *Introcepcja wartości w muzyce: kompozytor — dyrygent — zespół muzyczny*, profesjogram dyrygenta i opis jego kompetencji przedstawia Alojzy Suchanek. Stwierdza on, iż celem działania dyrygenta jest przygotowanie zespołu muzycznego do artystycznej prezentacji dzieła, realizacji założeń wykonawczych, komunikacyjnych i estetycznych. Aleksandra Zeman dodaje, iż efekty pracy dyrygenta w dużej mierze zależą od przemyślanych działań artystycznych, wykonawczych i organizacyjnych, a także od cech charakteru i osobowości. Tatiana Lysenko-Diduła przywołuje sylwetkę dyrygenta, kompozytora i muzyka — Adama Sołtysa, zasłużonego działacza kultury muzycznej Lwowa. Natomiast Krystyna Pankiewicz wskazuje na etapy pracy dyrygenta nad partyturą chóralną. Zauważa, iż współczesne utwory muzyczne cechuje brak ustalonego wzorca wykonawczego, toteż interpretacja dzieła muzycznego wymaga znacznie głębszych przemyśleń i refleksji nad ich wartościami. Krzysztof Rottermund przywołuje nieznaną polskiej literaturze muzycznej sylwetkę znakomitego kompozytora i wirtuoza fletu Johanna Wilhelma Gabrielskiego (1791—1846). Wskazuje na wartości i recepcję dzieł wielkiego kompozytora pochodzenia polskiego. Sylwetkę kompozytora Stanisława Kwiatkowskiego prezentuje Agnieszka Maliszewska. Analizuje genezę i wartości artystyczne *Mszy* zwanej akademicką.

Część III, zatytułowana: *Aksjologia sytuacji edukacyjnych: student — nauczyciel — uczeń*, zawiera poglądy badaczy z zakresu następującej tematyki: terapia w sztuce, aksjologia działań dydaktycznych dzieci i młodzieży oraz nauczyciel i nauczycielstwo jako wartości. Wiesława Sacher wskazuje na istotne cechy postaw koncertujących nauczycieli akademickich wobec dziecięcej i młodzieżowej publiczności niepełnosprawnej. Wnioski prezentuje na podstawie przeprowadzonych badań. Radosław Tarczoń podkreśla znaczącą rolę muzyki relaksacyjnej jako nośnika wartości profilaktycznych i terapeutycznych. Przytacza przykłady zajęć z dziećmi odbywających się w pracowni muzykoterapeutycznej. O uwarunkowaniach percepcji muzyki przez dzieci i młodzież mówią Lidia Kataryńczuk-Mania, Alina Górniok-Naglik. Autorki, opierając się na przeprowadzonych badaniach, twierdzą, iż muzyka jest środkiem i wartością w rozwijaniu wyobraźni muzycznej uczniów oraz doskonałym stymulatorem aktywności twórczej. Może skutecznie przełamywać kryzysy emocjonalne i stany wewnętrznego buntu młodzieży. Tematykę edukacji muzycznej studentów jako przyszłych nauczycieli poruszają Urszula Szuścik, Danuta Zoń-Ciuk i Lidia Wollman. Urszula Szuścik wskazuje, iż język sztuki muzycznej i plastycznej ma wiele wspólnych płaszczyzn zbliżających studentów do lepszego rozumienia wartości w sztuce. Jakość kształcenia studentów — jak podkreślają Danuta Zoń-Ciuk oraz Lidia Wollman — owocuje w przyszłości sukcesami w pracy z dzieckiem. Im wszechstronniej przygotowujemy przyszłą kadrę nauczycielską do funkcji wychowawcy estetycznego, tym bardziej muzyka znajdzie w ich zainteresowaniach ważne miejsce. Kształcony ku wartościom student potrafi w przyszłości lepiej przekazywać własne doznania estetyczne podopiecznym i swoim współpracownikom.

Publikacja ta skierowana jest do szerokiego grona czytelników. Może zainteresować nauczycieli akademickich kierunków muzycznych, dyrygentów, studentów, a przyszłych muzyków, czynnych nauczycieli muzyki, działaczy ruchu amatorskiego i pedagogów zainteresowanych edukacją artystyczną młodzieży.

Życie wewnętrzne — duchowe człowieka, to świat jego myśli, wyobrażeń, doznań i wartości. To również kształtowanie otwartości na to, co dobre i piękne oraz co stanowi cel naszych działań.

Jadwiga Uchyla-Zroski

Rafał Ciesielski
Bronisława Dymara
Alina Górniok-Naglik
Lidia Kataryńczuk-Mania
Tatiana Lysenko-Diduła
Agnieszka Maliszewska
Bogumiła Mika
Krystyna Pankiewicz
Krzysztof Rottermund
Wiesława A. Sacher
Alojzy Suchanek
Ewa Szaradowska-Zamirska
Urszula Szuścik
Radosław Tarczoń
Krystyna Turek
Jadwiga Uchyla-Zroski
Danuta Waloszek
Lidia Wollman
Aleksandra Zeman
Danuta Zoń-Ciuk

